Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Економічний факультет

Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ»

Виконав: студент 4 курсу, групи ЕЛ- 41
Спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
_____Олексій ЦВИНДА

Керівник наукової роботи
кандидат наук з держ. упр., доцент
_____Тетяна САМОФАЛОВА

Рецензент:

Голова Довгинцівської районної
у місті Кривому Розі ради
_____Ігор РАТІНОВ

Харків – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет економічний
Кафедра економіки та менеджменту
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціалізація «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ **Ганна ДОРОШЕНКО**
підпис ініціали, прізвище

"06" червня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Цвинди Олексія Андрійовича
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Роль громадських організацій у розвитку місцевого самоврядування в Україні
керівник роботи Самофалова Тетяна Олександрівна, кандидат наук з держ. упр., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по університету від "09" квітня 2024 року № 2101-5/786

2. Строк подання студентом роботи 5 червня 2024 р.
3. Перелік питань, які потрібно розробити
Розділ 1. Органи місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. Роль органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю в умовах воєнного стану та їх правові повноваження. Взаємодія держави, органів місцевого самоврядування та громадських організацій у відновленні України. Особливості співпраці волонтерських організацій з державними та неурядовими організаціями
*Р*озділ 2. Дослідження основних способів взаємодії громадських організацій з органами місцевого самоврядування. Оцінка ролі громадських організацій в умовах війни. Аналіз залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень органами місцевого самоврядування Криворізької громади. Шляхи реалізації проєктів громадських організацій у відновленні територіальних громад.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Вибір теми і подання заяви на ім’я завідувача кафедри про обрання теми кваліфікаційної роботи
2.	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи, ознайомлення з літературними джерелами за обраною темою
3.	Робота над теоретичним розділом 1: Органи місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану
4.	Робота над розділом 2. Дослідження основних способів взаємодії громадських організацій з органами місцевого самоврядування**.**
5.	Узагальнення питань проведеного дослідження. Доопрацювання розділів згідно з рекомендаціями наукового керівника.
6.	Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи; оформлення списку використаних джерел.
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи, подання остаточного варіанту керівнику для перевірки. Подання на рецензування.
8.	Подання роботи на кафедру

5. Дата видачі завдання 5 вересня 2023 р

Здобувач вищої освіти Олексій ЦВИНДА

Керівник роботи Тетяна САМОФАЛОВА

Гарант освітньої програми Ганна ЗАДНЄПРОВСЬКА

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

БО – благодійні організації

БФ – благодійні фонди

ГО – громадські організації

ГС – громадський союз

МВ – місцева влада

МС – місцеве самоврядування

ОВВ – органи виконавчої влади

ОГС – Організація Громадянського Суспільства

ОМС – органи місцевого самоврядування

ТГ – територіальні громади

ЗМІСТ

ВСТУП……..6

РОЗДІЛ 1 ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВІДБУДОВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……9

1.1. Роль органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю в умовах воєнного стану та їх правові повноваження…….…9

1.2. Взаємодія держави, органів місцевого самоврядування та громадських організацій у відновленні України……...18

1.3. Особливості співпраці волонтерських організацій з державними та неурядовими організаціями……..……..…24

РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ СПОСОБІВ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ……...29

2.1. Оцінка ролі громадських організацій в умовах війни…….…29

2.2. Аналіз залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень органами місцевого самоврядування Криворізької громади……37

2.3. Шляхи реалізації проєктів громадських організацій у відновленні територіальних громад……..…42

ВИСНОВКИ……..…….51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..54

ДОДАТКИ

ВСТУП

Трансформаційні процеси, політична та соціальна нестабільність, війна, а також прагнення України до вступу до Євросоюзу вимагають створення відповідальних громадських організацій (далі – ГО) та покращення якості життя населення. До соціальних інститутів, що сприяють розвитку громадянського суспільства, належать ГО, які є важливим ланцюжком представлення суспільних інтересів та головного посередника між суспільством та державою. Вони створюють умови для розвитку суспільних ініціатив та покращення якості життя населення.

Органи місцевого самоврядування (далі – ОМС) є найближчими до громадян органами державної влади, оскільки найлегше вирішувати проблеми місцевих жителів там, де вони виникають. Від правильних дій ОМС залежить благополуччя жителів громади. Таким чином, у рамках реформи децентралізації вони набувають значних повноважень та достатніх ресурсів [32].

Варто наголосити, що вже напередодні широкомасштабної війни довіра суспільства до МС була однією з найвищих серед інших інститутів. І це підтверджується взаємодією населення із ОМС.

Серед науковців, які займаються дослідженням актуальних питань пошуку механізмів взаємодії ОМС і ГО та забезпечення функціонування й розвитку територіальних громад, можна відзначити таких авторів: І. Арутюнян, Д. Вишневський, М. Габрель, М. Добровольська, І. Древаль, О. Квасніцька, Ю. Чоменко та інші.

Однак роль ГО та ОМС у плануванні реконструкції та пошуку ефективних механізмів негайного відновлення територіальних громад (далі – ТГ) воєнного часу залишається невирішеною.

Метою роботи є визначення ролі громадських організацій та особливостей співпраці з органами місцевого самоврядування щодо повоєнного відновлення України.

Для досягнення мети було вирішено наступні завдання:

– розкрити поняття «місцеве самоврядування» та визначити повноваження ОМС;

– обґрунтувати поняття «громадська організація» та визначити їх роль у відновленні України;

– встановити особливості співпраці волонтерських організацій з державними організаціями під час війни;

– дати загальну оцінку діяльності громадським організаціям в умовах війни;

– проаналізувати способи залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень ОМС Криворізької громади;

– визначити шляхи реалізації проєктів громадських організацій у відновленні територіальних громад.

Об’єктом дослідження є діяльність громадських організацій у розвитку місцевого самоврядування під час повномасштабної війни в Україні.

Предметом дослідження є шляхи реалізації проєктів та способи залучення громадських організацій у процес відбудови України.

В якості методів дослідження застосовувалися: метод теоретичного узагальнення, системний підхід, методи позитивного і нормативного аналізу, а також проведення опитування.

Основою дослідження стали наукові праці українських та зарубіжних вчених, фахівців з даної тематики, а також нормативні документи та законодавство України, використано матеріали періодичних видань та сайти офіційної інформації про воєнний стан.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в визначенні основних шляхів реалізації проєктів громадських організацій у відновлення України.

Практичне значення роботи полягає в дослідженні існуючої форми участі громадських організацій у відновленні України.

Основні положення та одержані результати були апробовані на VI Міжнародній студентській науковій конференції «Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки» 22 березня 2024 року м. Кременчук.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел, який налічує 42 джерела. Загальний об’єм роботи 54 сторінки комп’ютерного тексту, містить 9 таблиць, 11 рисунків, 3 додатка.

РОЗДІЛ 1
ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВІДБУДОВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Роль органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю в умовах воєнного стану та їх правові повноваження.

Сьогодні, коли в багатьох частинах нашої країни йдуть бойові дії, деякі території окуповані, а значна частина території вже звільнена, питання відновлення на рівні місцевого самоврядування (далі – МС) набуває нового сенсу. Держава, реалізуючи проекти реконструкції, користується допомогою ТГ. Успіх відновлення залежить від того, як спільноти організовуються та визначають свої пріоритети.

МС в Україні – це право ТГ: мешканців сіл чи мешканців кількох сіл, селищ та міст добровільно об'єднуватись у громаду для самостійного вирішення питань місцевого значення, не виходячи за межі конституційних кордонів та Законів України [10].

Місцеве самоврядування – це форма публічної влади, що реалізується конкретними суб'єктами (територіальними колективами та встановленими установами) з певним предметом (питаннями місцевого значення) та реалізована за допомогою окремого виду публічної влади (муніципалітети) [16].

МС здійснюється ТГ сіл, селищ та міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх ОВВ, а також через районні ради, які становлять спільні інтереси ТГ, села, селища та міста.

Взаємодію, як концепцію управління, можна трактувати як форму з'єднання елементів системи, з якої вони доповнюють одне одного, створюючи умови для успішного функціонування всієї системи загалом. З іншого боку, слід враховувати, що взаємодія, як категорія управління проявляється не тільки у

внутрішньої організаційній діяльності системи, а й у зовнішніх функціях. Вчені виділяють такі основні ознаки взаємодії:

– встановлення зв'язків між взаємодіючими суб'єктами;

– відповідність діяльності меті, місцю, часу та методам;

– спільність завдань та функцій, що виконуються суб'єктами взаємодії;

– відповідне становище суб'єктів взаємодії в ієрархії влади;

– наявність нормативної бази, яка повинна відображати зазначені вище особливості.

Проте взаємодія – це постійне співробітництво як з критичним, так і повсякденним питанням, у якому обидві сторони діють відкрито і прозоро. Взаємодія державних інститутів та суспільства також має ґрунтуватися на відкритості та прозорості. Взаємодія спричиняє взаємний вплив. Завдяки цьому процесу між владою та громадськістю стає можливим здійснювати громадський контроль за діями влади, тобто, на відміну від «відносин з громадськістю», влада повинна шукати консенсус у відносинах та використовувати різні механізми та форми для цього. Обидві сторони мають бути зацікавлені у цьому процесі, але щоб взаємодія була ефективною та плідною, ініціатива має виходити від уряду. Ось тут і з'являється концепція «соціальної взаємодії», коли уряд робить конкретні кроки, щоб дати суспільству можливість брати участь разом з ним у вирішенні проблемних питань і в процесі «залучення».

Тому саме уряд має ініціювати умови для перетворення суспільства на суб'єкт управління, людину, яка здійснює владу в державі, як сказано в Конституції України: «Носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є люди. Нація здійснює владу безпосередньо та через державні установи та установи місцевого самоврядування».

Оцінюючи суспільство, як активну соціальну освіту, яка у певний момент об'єднує всіх, хто стикається із загальною проблемою та здатний разом знайти шляхи її вирішення, можна сказати, що співпраця місцевих органів влади з

громадськістю – це співпраця місцевої влади (далі – МВ) з активними групами або окремими членами територіальної громади, координуючи діяльність, спрямовану як на вирішення спільних завдань, на успішну реалізацію функцій та завдань ОМС, так і на ефективну реалізацію прав та інтересів членів територіальної громади. Взаємодія державних інститутів із суспільством на місцевому рівні має кілька основних цілей. На процедурному рівні безперечно важливою метою взаємодії є постійне узгодження взаємних інтересів та підтримання стану суспільно-політичної стабільності [32].

З функціональної точки зору відносини між владою та суспільством визначаються процесом міжгрупового спілкування. Перелік їх функцій наведено у таблиці. 1.1.

Таблиця 1.1 – Функції уряду у зв'язках із громадськістю [32]

Назва	Сутність
Функції зв'язку	Відносини між суб'єктами та об'єктами політичного впливу (взаємодія з громадськістю створює канали зв'язку, якими відбувається обмін інформацією)
Контроль громадської думки	Контроль громадської думки, моніторинг процесів, що відбуваються в ньому, моніторинг динаміки соціальних настроїв (зв'язки з громадськістю виступають особливим соціальним барометром, коливання якого відображають зміни соціальних настроїв)
Публічна інформація	Вони вибірково підходять до надання потрібної інформації у ЗМІ.
Вербалізація соціальних установок	Крім функції рефлексії, відносини з громадськістю здатні формулювати певні позиції громадської думки, яким властива латентність.
Створення іміджу – особистого, корпоративного, партійного, державного тощо	Відносини з суспільством можуть формувати або змінювати сприйняття об'єкта, предмета або явища, що склалося в громадській думці.
Маніпулювання суспільною свідомістю	Зв'язки з громадськістю, які мають значний вплив на громадську думку, нав'язують ідею або думку, які бажано втілити в життя, тим самим позбавляючи громадськість можливості вільно вибирати інформацію.
Зміни у соціальних відносинах	Організація діяльності зі зв'язків із громадськістю з метою зміни соціальних настроїв (одним із напрямів діяльності відділів зі зв'язків із громадськістю в установах державного управління є організація інформаційних заходів та їх відображення у громадській думці)

Продовження таблиці 1.1

Участь інститутів громадянського суспільства у визначенні напрямів державної політики, особливо на рівні МС	Через відносини із суспільством, засновані на принципі верховенства закону, інститути громадського суспільства взаємодіють із державними інститутами; вибори, референдуми та інші форми прямої та представницької демократії організуються через інформаційні канали зв'язків із громадськістю.
Досягнення угоди між урядом та всіма пов'язаними з ним соціальними групами; встановлення партнерських відносин між ними	Відносини з суспільством дозволяють формулювати цілі та завдання, важливі у суспільстві в цілому для більшості суб'єктів соціальних та політичних процесів.

Оцінюючи взаємодію з громадськістю як процес, що відбувається за ініціативою ОМС, його основними функціями є [40]:

– участь громадян у визначенні політики МС;

– забезпечення згоди між органами МС та всіма соціальними групами, що пов'язані з ними;

– реалізація прав та інтереси членів територіальної громади;

– формування іміджу ОМС; комунікативна функція.

Основними напрямами, за якими співпраця влади та громадських організацій може бути найефективнішою та перспективною, є наступні:

– співпраця державних установ та широких верств суспільства у формуванні стратегій місцевого розвитку;

– розвиток мережі місцевих комітетів громадського територіального самоврядування;

– створення громадських рад.

Розглянемо, які зміни у законодавстві відбулися внаслідок реформи МС та організації територіального управління в Україні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Характерні ознаки реформи МС в Україні

Цілі реформи: - передача повноважень державної ОМС; - наближення адміністративних, соціальних та комунальних послуг до місць проживання мешканців; - перерозподіл доходів та прав з державних бюджетів на користь муніципалітетів, визначення податків та місцевих зборів, отримання міжнародних кредитів; - надання спільноті ресурсів задля забезпечення системи якості обслуговування.		Розпорядження КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text
Хід реформи		
З 2014-2015 роки були схвалені Закони України та Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні	1. Про співробітництво ТГ 2. Про добровільне об'єднання ТГ 3. Про засади державної регіональної політики 4. Щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю	ЗУ від 17.06.2014, № 34 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18 ЗУ від 05.02.2015, № 157-VIII https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19 ЗУ від 05.02.2015, № 156-VIII https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19 ЗУ від 09.04.2015, № 320-VIII https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-19
З 2014-2015 роки були схвалені зміни до Бюджетного та Податкового кодексів	Затверджено методику формування спроможних громад Утворено офіси реформ у 24 областях Розроблено перспективні плани у 24 областях, 22 з них затверджено облрадами та 19 з них — Кабінетом Міністрів України Створено фінансово-економічні засади розвитку територій Проведено децентралізацію фінансових ресурсів, реформовано міжбюджетні відносини та податкове законодавство	Створено прозорий механізм відбору та фінансування проєктів регіонального розвитку: - Бюджетний кодекс — розподіл коштів відповідно до чисельності населення; - створено регіональні комісії для відбору проєктів на конкурсній основі; - створено онлайн-трансляції засідань регіональної комісії; - створена міжвідомча комісія, яка перевіряє на відповідність проєктів вимогам законодавства; - створена онлайн-платформа — відкритий ресурс, де розміщена вся інформація про регіональні проєкти
У період з 1992-2020 рр. створено неурядові організації МС	Всеукраїнська Асоціація об’єднаних ТГ Асоціація міст України Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад Українська асоціація районних та обласних рад	Роль асоціацій полягає у безпосередній участі в розробці українського законодавства з проблем МС

Складено автором за джерелом [5]

Основним суб'єктом МС, основним носієм його функцій та повноважень є територіальна громада села, селища чи міста. Розглянемо основні завдання, передбачені у концепції реформи МС та територіального державного устрою України, розподілимо компетенції між органами МС та органами виконавчої влади (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Розподіл повноважень між ОМС та ОВВ

Рівні управління	Повноваження ОМС
Базовий рівень	Забезпечення місцевого економічного розвитку (покращення умов підприємництва). Забезпечення розвитку місцевої інфраструктури (доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання та ін.). Забезпечення вирішення питань забудови території (надання дозволів на будівництво, відведення земельних ділянок). Забезпечення благоустрою території. Забезпечення утримань вулиць і доріг. Надання громадської безпеки.
Структурні підрозділи на базовому рівні	Санітарно-епідеміологічний захист. Казначейське обслуговування. Соціальний захист населення. Реєстрація актів цивільного стану.
Обласний рівень	Охорона навколишнього природного середовища. Розвиток культури, спорту та туризму. Надання високоспеціалізованої медичної допомоги.
Районний рівень	Надання медичних послуг вторинного рівня. Виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю.

Складено автором за джерелом [12]

Основна суть завдань ОМС та ОВВ полягає у забезпеченні територіальної доступності, прозорості інформації про державні послуги, процедури та умови та професійні послуги. ТГ має мати приміщення та інфраструктуру, а також мати достатню матеріально-технічну базу. Ключові місцеві органи влади були розширені відповідно до їхнього людського, фінансового, інфраструктурного та ресурсного потенціалу на новій територіальній основі.

ОМС (сільська, селищна, міська рада, її ОВВ та голова) продовжать здійснювати повноваження, надані їм Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». [10] Додатково до цього Закону повноваження ОМС регулюються положеннями Закону України № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» [11].

Якщо ОМС сіл, селищ, міських рад та/або їх ОВВ не реалізують або не можуть реалізувати повноваження, надані ним Конституцією України [1] та законами, то згідно із Законом «Про правовий режим воєнного стану» утворюються тимчасові державні органи – військові адміністрації населених пунктів в межах територій громад. В умовах збройної агресії вони здійснюють делеговані повноваження ОМС відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Територіальні громади (далі – ТГ) доводять, що розширення повноважень МС шляхом передачі частини компетенції держави його органам є розумним та виправданим кроком.

24 лютого 2022 р. Указом Президента України № 68/2022 на всій території України на базі місцевих державних адміністрацій було створено обласні та районні військові адміністрації, які діють на період воєнного стану для забезпечення дії Конституції та законів України (ст. 4, ст. 8 Закону № 389) [4]. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [11].

ОМС зобов'язані підтримувати діяльність військової адміністрації щодо реалізації та забезпечення дотримання заходів режиму воєнного стану. Управління на місцевому рівні за погодженням з державними установами у формі військової адміністрації передбачає три шляхи їхньої взаємодії:

1) заміна МС військовою адміністрацією;

2) загальне керівництво громадою;

3) розширено повноваження ОМС, частково підпорядкованих вищому військовому управлінню.

Кожен працівник муніципалітету, голова муніципалітету, мер – це не випадкові люди, а висококваліфіковані співробітники та політики, які виконують важливу роботу, без якої в країні не буде послідовного розвитку.

Згідно з указом Президента України, в ОМС створено ради оборони та військову адміністрацію для надання допомоги військовому керівництву в реалізації заходів військового стану.

Надалі всі рівні МС почали співпрацювати з військовим керівництвом та військовою адміністрацією, а за необхідності взаємно узгоджувати окремі повноваження.

З перших днів війни ОМС та ТГ організували прийом та реєстрацію вимушених переселенців, які покинули охоплені війною райони. У перші дні війни велику роль відіграли ГО, волонтери та БФ [7].

За допомогою місцевого керівництва спільно зі співробітниками ЦНАП, соціальними працівниками, представниками вимушених переселенців, волонтерами, було зібрано документи, необхідні для подання на посвідчення вимушених переселенців, а також проведений процес реєстрації було організовано працівниками ЦНАП.

Завдяки діяльності волонтерів відбувався процес пошуку, прийому, сортування, а згодом доставки гуманітарної допомоги, товарів першої необхідності, медикаментів, генераторів, тепловізорів, військової амуніції до пункту прийому гуманітарної допомоги, а також волонтерами не тільки з України, а й зарубіжжя.

До них організовано звернулися керівники муніципалітетів та місцеві жителі. На вимогу військових почали шити обмундирування, розвантажувати гуманітарну допомогу, плащі, плести маскувальні мережі тощо.

Не раз організовувалися благодійні ярмарки, аукціони та навіть концерти на підтримку армії. За участю молодих талантів, майстрів прикладного мистецтва збираються кошти потреб армії. Люди приносять їжу, одяг, постільну білизну, ковдри та предмети особистої гігієни.

Керівництво ОМС не нехтувало психологічною допомогою людям, змушеним залишити свої будинки через російську агресію. Їм пропонувалися, як індивідуальні, і групові заняття з психологами-волонтерами. Вони допомагають і дорослим, і дітям подолати пережиті події та набути необхідної стійкості до стресу.

Таким чином, за наявності необхідності вирішення складних проблем у стані війни ефективність взаємодії органів державної влади, керівництва ТГ та представників ГО значно зросла.

Досвід усієї України та місцевих органів влади під час війни показує безперечну перевагу самоорганізації населення перед централізованим управлінням. Неурядові організації відіграють важливу роль у наданні допомоги переміщеним мешканцям та підприємцям у переїзді. Місцевому самоврядуванню та ТГ довелося шукати альтернативи, пропонувати варіанти, знаходити компромісне рішення, вести переговори з місцевими жителями, забезпечувати підключення до мереж, визначати логістичні маршрути тощо.

Звичайно, через війну в Україні частина її населення опинилася у вкрай тяжких умовах. Це включало втрату будинку, роботи, здоров'я та доступу до достатнього харчування. Інноваційним напрямом у цьому напрямі стала інноваційна ініціатива «Водоспад Перемоги» - надання консультативної підтримки територіальним громадам та домогосподарствам, які займаються садівництвом, зберіганням, переробкою продукції тощо.

На сьогоднішній день, після завершення основного етапу реформи децентралізації, вона стане основою створення МС, оскільки ТГ та ОМС взяли на себе повну відповідальність за місцеву ситуацію та створення необхідної

медичної допомоги, безпеки соціальних верств населення, рівень освіти, відпочинку та життя. Війна уповільнила процес реформ, але ОМС відіграють важливу роль у державному будівництві. [5, 36]

Територіальні спільноти є основою процесів планування та реалізації. Їхня роль є вирішальною у формуванні потреб громадян та створенні проєктів відновлення під час війни. Сьогодні вони не можуть чекати на рішення зверху вниз, а мають самі вирішувати проблеми місцевого розвитку - створювати нові робочі місця, збільшувати зайнятість, залучати інвестиції, збільшувати доходи місцевих бюджетів, покращувати якість життя, розвивати громадські роботи та інфраструктуру.

1.2. Взаємодія держави, органів місцевого самоврядування та громадських організацій у відновленні України

В Україні процес відносин між ГО та державною владою розпочався після прийняття незалежності країни. З 1991 року проводяться державні реформи, метою яких є популяризація участі громадськості у процесах державного управління та тим самим забезпечення можливості отримання останньої та достовірнішої інформації про проблеми державного управління.

Відносини між органами державної влади, ОМС та ГО мають будуватися, серед іншого, на трьох нероздільних засадах – демократичному державному управлінні, соціальній взаємодії та правовій визначеності.

Тільки за спільного розуміння цих принципів зацікавленими сторонами можливо встановити чіткі межі інтересів органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, розмежувати їх компетенції, прагматично оцінити можливості та відстежувати реальні проблеми, прогнозувати та планувати дії у чітко визначеному соціальному просторі [30].

Неурядові ГО, які заявляють про готовність до такої співпраці та виявляють ініціативу щодо надання соціальних послуг, повинні заохочуватись державною програмою підтримки громадських організацій та отримувати необмежені повноваження на виконання конкретного соціального замовлення. Це пояснюється тим, що держава продовжуватиме залишатися одержувачем соціальних послуг в Україні та розпорядником тих, хто їх надає. Практично весь процес регулюється державою. Однак важливо розуміти чіткі межі впливу на виконавців соціальних замовлень, оскільки надмірний державний контроль за громадськими організаціями порушує базові принципи громадянського суспільства. Тому потенціал відносин між державою, ОМС та ГО полягає в інтеграції їхнього досвіду, ініціатив та реальних можливостей [30].

З іншого боку, закордонний досвід наочно показує, що держава, реалізуючи курс на децентралізацію, полегшує свою місію та створює можливості самореалізації для ОМС та неурядових громадських організацій, які, звісно, мають більше можливостей.

Систематизуючи взаємний вплив органів державного управління, МС та неурядових ГО, а також визначаючи перспективні можливості розвитку ГО в Україні, встановлений чіткий поділ компетенцій держави, МС та громадських організацій. При цьому всі згадані учасники цього процесу одержують свою частку праці для реалізації соціально значимих завдань. Повноваження суб'єктів держави і суспільства представлені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Повноваження суб'єктів держави і суспільства (складено автором за джерелом [30])

Основними принципами співпраці місцевих органів влади та суспільства мають стати [23]:

– партнерська рівноправність — спосіб вирішення суперечок та протиріч, що виникають між сторонами у процесі взаємодії у вигляді переговорів, наявність механізмів та правових інструментів, що дозволяють враховувати інтереси зацікавлених сторін. Нерідко взаємодія влади із суспільством має переважно демонстративний характер (з боку влади), метою якого є створення позитивного іміджу влади як відкритої, демократичної, відкритої до діалогу з громадянами, а ГО не є рівноправними партнерами;

– участь громадськості — інтереси всіх верств суспільства мають бути представлені у процесі прийняття рішень та враховані у політичному процесі:

– самоорганізації — залучення у взаємодію тих представників ГО, які безпосередньо зацікавлені у вирішені питань місцевого розвитку, а також у тих сферах, де їхня участь може бути корисною та плідною;

– субсидіарності — політичні рішення мають ухвалюватися на рівні, максимально наближеному до суспільства;

– відкритості – підвищити наявність та доступність влади для громадян;

– прозорості — інформування громадськості про всі напрямки та результати діяльності МС;

– системності та довгостроковості, які мають бути належним чином зафіксовані у відповідних програмах співробітництва, оскільки вони не можуть бути ефективними, коли мають періодичний та стихійний характер.

За своєю організаційно-правовою формою громадське об'єднання створюється, як ГО чи ГС. У кожному місті діють десятки громадських організацій, багато з них дитячі та молодіжні. Мета та завдання ГО та громадського об'єднання можуть бути однаковими. Основна різницю між цими формами – склад їхніх засновників. Громадська організація може бути створена

лише фізичними особами, а громадське об'єднання – лише юридичними особами приватного права.

Дамо визначення терміну «Громадська організація» – громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

ГО в Україні мають право розпоряджатися майном, переданим чи подарованим їх учасниками, державою, фізичними чи юридичними особами, а також набутою організацією внаслідок її господарської діяльності, переважно з подальшим майном, фінансовими ресурсами та іншими ресурсами, які буде використано у благодійних цілях.

Благодійна організація в Україні може бути створена як благодійне об'єднання, благодійна установа або благодійний фонд з урахуванням особливостей, встановлених законодавством України. Благодійною організацією визнається благодійне об'єднання, створене не менше ніж двома засновниками та чинне відповідно до статуту. Благодійний фонд (далі – БФ) в Україні може бути створений одним чи декількома засновниками [3; 8].

На відміну від ГО, основною метою створення благодійної організації чи фонду є надання допомоги одержувачам такої допомоги у різних сферах життя (освіта, охорона здоров'я, охорона довкілля та тварин, соціальне забезпечення та матеріальна підтримка), а також підтримка та розвиток діяльності цих напрямів.

Визначимо особливості, що відрізняють ГО від БФ (табл. 1.4).

ГО відіграють велику роль у підтримці ОМС, де робота громадських організацій змінилася через широкомасштабну війну. Тепер вони більше співпрацюють, ніж конкурують одна з одною. Це видно щодо збільшення спільних ініціатив, спрямованих на допомогу українському суспільству та боротьбу з агресором.

Таблиця 1.4 – Відмінні особливості ГО від БФ за критеріями функціонування

Критерії	Громадська організація	Благодійний фонд
Мета	Захист прав та свобод, задовольняє громадські інтереси, особливо економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші інтереси.	Здійснює благодійну діяльність (збирає пожертвування на благодійні цілі та надає їх у вигляді допомоги).
Умови реєстрації	Мінімум дві особи	Однієї людини достатньо
Засновники	Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які законно проживають в Україні та старше 18 років	Фізичні та юридичні особи, що підпорядковуються приватному праву.
Розмір адміністративних витрат	Усі кошти чи майно повинні використовуватися лише з метою, зазначених у статуті цієї організації.	Не може перевищувати 20% доходу цієї організації у поточному році.
Одержання і розподіл прибутку	Доходи або активи ГО не розподіляються між її членами і не можуть бути використані на користь будь-якого окремого члена або посадової особи (за винятком її заробітної плати та відрахувань на громадські заходи).	Неприпустимо приймати та розподіляти прибуток між засновниками, членами органів управління, іншими пов'язаними з ними особами, а також між працівниками таких організацій.
Умови фінансування	Може фінансувати будь-які проекти (будівництво, закупівля товарів), замовляти послуги та роботи, якщо ці проекти входять до сфери діяльності неурядової організації.	Може фінансувати лише проекти, послуги та роботи з певною метою.

Складено автором за джерелом [41]

Велику роль у підтримці ОМС здійснюють ГО, де повномасштабна війна призвела до змін у роботі громадських організацій. Тепер вони більше співпрацюють, ніж конкурують між собою. Це видно і по зростанню спільних ініціатив щодо допомоги українському суспільству, і по боротьбі з агресором.

Війна породила безліч хворобливих проблем: ресурси держави скорочуються, доходи жителів ТГ падають, місцева економіка занепадає, частина чоловіків воює, частина поїхала за кордон або переїхала жити в інші регіони, повертаються інваліди. У деяких громадах у територіальних зонах

з'являються іммігранти, виникають конфлікти між різними групами людей, поглиблюються психічні проблеми. У таких умовах ризики, пов'язані з реалізацією програм донорської підтримки ТГ, зростають, оскільки виникає необхідність швидкого реагування на потреби, що змінюються. Ось чому так необхідно залучати мешканців ТГ до спільного вирішення конкретних місцевих проблем.

У своєму виступі на засіданні Комітету регіонів Європарламенту у Брюсселі директор з науки та розвитку Інституту громадянського суспільства Анатолій Ткачук коротко подав інформацію про потреби українських громад та регіонів. Він підкреслив, що залежно від типу та розташування, громади мають свою специфіку: [20]

1) загальні потреби: просвітництво населення, підтримка місцевої економіки, забезпечення освітнього процесу;

2) специфічні потреби звільнених та найбільш постраждалих територій: відновлення найважливіших об'єктів інфраструктури, задоволення мінімальних потреб мешканців, повернення мешканців на територію громад;

3) специфічні потреби спільнот: забезпечення вимушених переселенців житлом та продуктами харчування, надання якісних послуг мешканцям спільнот та переселенцям, забезпечення інтеграції вимушених переселенців у суспільне життя, планування нових будівель з урахуванням зміни клімату та потреб переселенців.

У той час, коли «тилові» спільноти потребують рішень для співпраці з переміщеними компаніями та створення робочих місць для внутрішньо переміщених осіб, східним чи північним регіонам необхідно відновити пошкоджену інфраструктуру та відновити економічну активність. На саміті Україна – ЄС у рамках плану «Швидкого відновлення» Україні було виділено перший мільярд євро на реконструкцію будинків, доріг, інфраструктури, шкіл та лікарень. [37]

До реалізації таких проектів має бути залучено місцеве населення, адже від війни постраждав кожен народ України, кожна область та територіальна громада України. Україна потребує відновлення, планування якого має бути готове вже зараз. Для цього Єврокомісія підготувала нову програму регіонального розвитку та реконструкції України – так званий новий Європейський Баухаус [27].

Мета програми – надання практичної допомоги місцевим спільнотам, які беруть участь у відновленні та реконструкції України. «Ми відновимо Україну. Ми маємо це зробити, і ми це зробимо. Наше бачення полягає в тому, щоб перетворити руйнування, спричинені війною, на можливість створити хороше та здорове майбутнє для України", - заявила президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляйєн [27].

1.3. Особливості співпраці волонтерських організацій з державними та неурядовими організаціями

Співпраця громадських організацій з державними та неурядовими організаціями в Україні є невід'ємною частиною розвитку громадського суспільства та забезпечення соціального благополуччя. Добровольча діяльність, заснована на принципах безкорисності та прагненні допомогти, відіграє важливу роль у вирішенні різних соціальних проблем та вдосконаленні суспільства в цілому.

Описуючи БФ ГО, потрібно зауважити, що їхня підтримка орієнтована на благодійність, волонтерство та пожертвування [18].

Нажаль наразі існують великі проблеми у волонтерській діяльності (рис. 1.2).

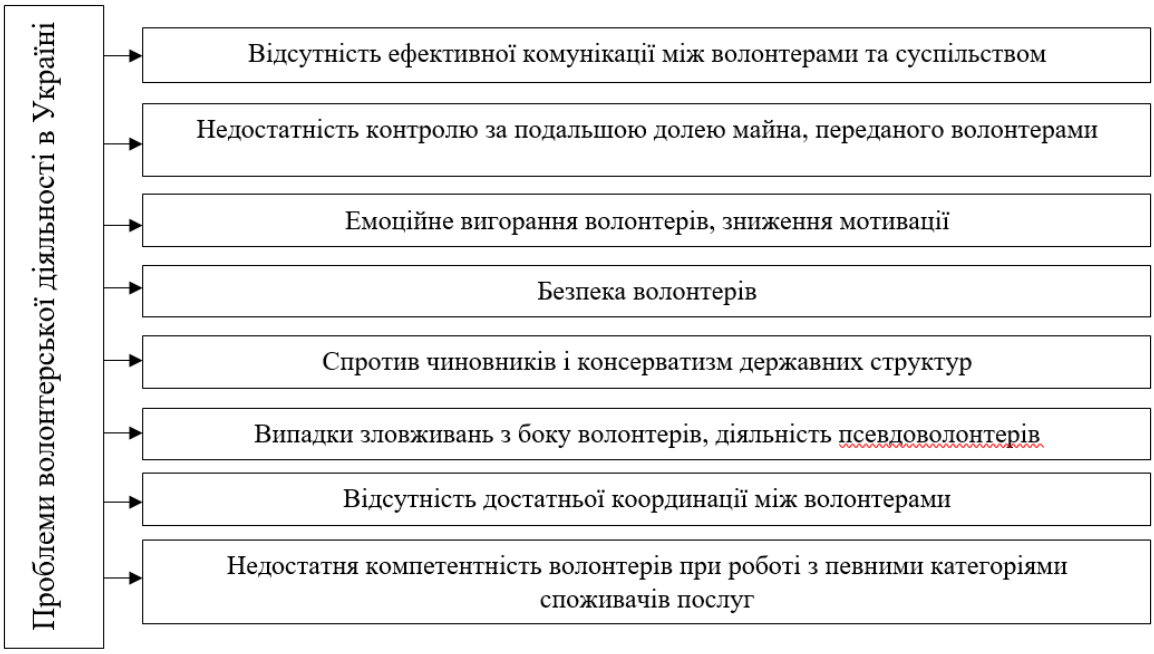

Рис. 1.2. Проблеми волонтерської діяльності в Україні [19]

Розглянемо основні статті Закону України «Про волонтерську діяльність» у редакції від 03.09.2022 р. Статтею 1 Закону визначені такі напрями волонтерської діяльності [9; 2]:

– надання добровільної допомоги малозабезпеченим, безробітним, багатодітним, безпритульним, які потребують ресоціалізації, а також людям, які опинилися у важкій життєвій ситуації;

– забезпечення догляду за хворими, інвалідами, самотніми, літніми та іншими особами, які потребують підтримки та допомоги через свої фізичні, матеріальні або інші особливості;

– надання волонтерської допомоги при ліквідації техногенних або стихійних лих;

– надання добровільної допомоги громадянам, які постраждали внаслідок техногенних чи стихійних лих, надзвичайного чи військового стану;

– надання добровільної допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, державним установам у особливий період, під час надзвичайного стану чи стану війни;

– надання добровільної допомоги особам, які через свої фізичні чи інші недоліки мають обмежені можливості для реалізації своїх прав та законних інтересів;

– здійснення діяльності, пов'язаної з охороною навколишнього середовища, збереженням історико-культурного середовища;

– надання добровільної допомоги у подоланні наслідків збройної агресії рф проти України та/або іншої держави проти України, а також для відновлення та розвитку України після війни;

– надання добровільної допомоги особам/сім'ям, які опинилися у важкій життєвій ситуації внаслідок війни, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації, збройної агресії рф проти України та/або збитків, завданих іншою державою Україні;

– сприяння центральним та місцевим органам виконавчої влади, ОМС, підприємствам, установам та організаціям, громадським об'єднанням, а також фізичним особам, які здійснюють соціальну допомогу, які здійснюють соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання, внаслідок обмеження волі чи позбавлення волі на певний строк;

– надання добровільної допомоги особам, які страждають на інфекційні захворювання та епідемії (небезпечнозаразні, особливо небезпечні інфекційні);

– надання добровільної допомоги, пов'язаної із захистом та порятунком тварин;

– надання добровільної допомоги в інших сферах, не заборонених законом.

Реконструкція та розвиток українських міст та сіл, що постраждали від війни або стали осередками кризових явищ, за допомогою добровільних та благодійних організацій дозволяє реалізувати конкретні проєкти, адресну

реконструкцію чи допомогу нужденним. У додатку А перераховані БФ та ГО, які співпрацюють із державними та неурядовими організаціями України. Невичерпний перелік благодійних фондів та напрямів їхньої діяльності показує значну роль волонтерства в системі національної безпеки країни. Тисячі волонтерів об'єдналися заради спільної мети – забезпечити стабільність суспільства та врятувати якнайбільше життів [18].

ГО витрачають мало часу на розробку законодавства чи цифрових рішень [19]. Найменше уваги приділяється фізичній реконструкції. Як головні досягнення вони виділяють веб-портали або електронні сервіси, кількість евакуйованих людей та відреставровані будівлі. Це може означати, що вони зосереджуються більше на проектах, які показують швидкі результати, і недостатньо на довгострокових проектах відновлення.

У діяльності ГО спостерігається деяке зниження залучення співробітників і навіть «голод співробітників» через:

– втрата частини колективу у зв'язку з переїздом, військовою службою, смертю;

– розосереджений колектив, відсутність співробітників, здатних працювати «локально», а чи не віддалено;

– нестача співробітників у зв'язку зі збільшенням навантаження, розробкою проектів;

– плинність кадрів через низьку заробітну плату та надмірну завантаженість.

Натомість організації (особливо нові) більше покладаються на набір волонтерів, які потребують навчання. Співпраця держсектора та бізнесу у реалізації довгострокових проєктів дещо знизилася і була переорієнтована на нові короткострокові ініціативи [13].

Більшість ГО, які діяли до початку повномасштабної війни, змогли підтримувати постійну співпрацю з іншими організаціями. Мотивація

волонтерів знижується тим, що доля пожертвуваного волонтерами майна у країні не контролюється. У деяких випадках наслідки включають зловживання допомогою, незаконне присвоєння та торгівлю. Не завжди можна оцінити реальні потреби конкретної людини (сім'ї, військової частини) щодо отримання допомоги. Результатом є зростання споживання та відсутність допомоги для тих, хто дійсно її потребує.

Наразі співпраця з впливовими особами та медійними персонами обмежена, що знижує ефективність комунікації волонтерів із громадськістю.

РОЗДІЛ 2
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ СПОСОБІВ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Оцінка ролі громадських організацій в умовах війни

Суспільні об'єднання відіграють важливу роль у демократизації суспільства та досягненні цілей сталого розвитку. Вони працюють у розвинених країнах, за напрямами, що охоплюють усі галузі людської діяльності та життя. З розвитком України, як демократичної європейської держави громадянські об'єднання стали рушійною силою позитивних якісних змін.

Результати соціологічного опитування Центру Разумкова з 19 по 25 січня 2024 року, що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні.

Результати дослідження Центру Разумкова, що проводилося соціологічною службою щодо довіри до ГО показують, як змінилося ставлення опитаних до соціальних інститутів (додаток Б). Таке дослідження проводиться в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!». За період липень-серпень 2021 р. довіряють ГО 47%, частіше висловлюється населення з довірою до волонтерських організацій, яка складала 63,6%, при опитуванні у 2024 р. відповідно довіра до ГО – 54,8%, а до волонтерських організацій – 77,8% [29]. За результатами дослідження Центру Разумкова баланс довіри до ГО склав 25,9%, а до волонтерських організацій 65% [29].

В Україні більшість громадських об'єднань зареєстровані, як некомерційні організації та мають форму ГО або громадського союзу (далі – ГС). Організація – це членська організація, якою можуть мати як юридичні, і фізичні особи.

Ще у 2022 році українське суспільство змогло самоорганізуватися, щоб подолати наслідки масштабного вторгнення рф. Це відбивається у зростанні числа новостворених благодійних організацій та продовженні існування ГО,

незважаючи на проблеми безпеки, переміщення населення та зростаючу кількість нужденних людей.

Через війну в Україні кількість благодійних організацій значно збільшилася. Станом на 14 грудня 2023 року в Україні зареєстровано 20 671 БО. Це на 74% більше, ніж за аналогічний період 2022 року [15].

Кількість БО зросла зі збільшенням попиту на гуманітарну допомогу та інші види підтримки. Добровольчі організації надають допомогу українським військовим, цивільним особам, які постраждали від війни, а також гуманітарним організаціям.

Загальна кількість неприбуткових організацій в Україні майже не змінилася. Станом на 8 грудня 2023 року в Україні було зареєстровано 208 385 неприбуткових організацій. Це лише на 0,8% більше, ніж за аналогічний період 2022 року [15].

Розглянемо динаміку кількості неприбуткових організацій в Україні за 2022-2023 рр. (табл. 2.1)

Таблиця 2.1 – Кількість неприбуткових організацій в Україні за 2022-2023 рр.

Категорія	Роки					
	2022	% від загальної кількості	2023	% від загальної кількості	Відхилення	
					2023 р. до 2022 р., од.	2023 р. до 2022 р., %
Громадські об’єднання	52234	25,3%	57497	27,6%	+5263	+ 10,1%
ОСББ	29654	14,3%	33402	16,0%	+3748	+ 12,6%
Бюджетні установи	45674	22,1%	31293	15,0%	-14381	- 31,5%
Релігійні організації	17546	8,5%	21585	10,4%	+4039	+ 23,0%
Благодійні організації	11879	5,8%	20671	9,9%	+8792	+74,0%
Професійні спілки	27684	13,4%	17352	8,3%	-10332	-37,3%
Садівничі/гаражні кооперативи	7345	3,5%	9540	4,6%	+2195	+29,9%
Інші юридичні особи	7876	3,8%	7528	3,6%	-348	-4,4%
Житлово-будівельні кооперативи	3654	1,8%	3575	1,7%	-79	-2,2%
Інше	3177	1,5%	5942	2,9%	+2765	+87,0%
Усього	**206 723**	**100%**	**208 385**	**100%**	**+1662**	**+0,8%**

Складено автором за джерелом [15]

Тобто, розглянувши дані таблиці 2.1, у 2023 році найбільше громадських об’єднань, що складають 27,6% від загальної кількості неприбуткових організацій. У порівнянні з 2022 роком на другому місці були бюджетні установи, натомість наразі їх посунули об'єднання співвласників багатоквартирного будинку та складають 16%, в вже третє місце у 2023 році посіли бюджетні установи – 15%.

На сьогоднішній день, у м. Київ зареєстровано найбільше неприбуткових організацій — 11,8% від загальної кількості в країні (рис. 2.1.). За період повномасштабної війни у столиці додалось понад 4 тис. неприбуткових установ та щороку ця цифра поступово зростає. Друге місце посідає Львівська область, на третьому Дніпропетровська область, та замикають п’ятірку лідерів Одеська та Київська області, 5.8% та 5% відповідно [31] (карта кількості зареєстрованих в Україні неприбуткових організацій представлена у додатку В).

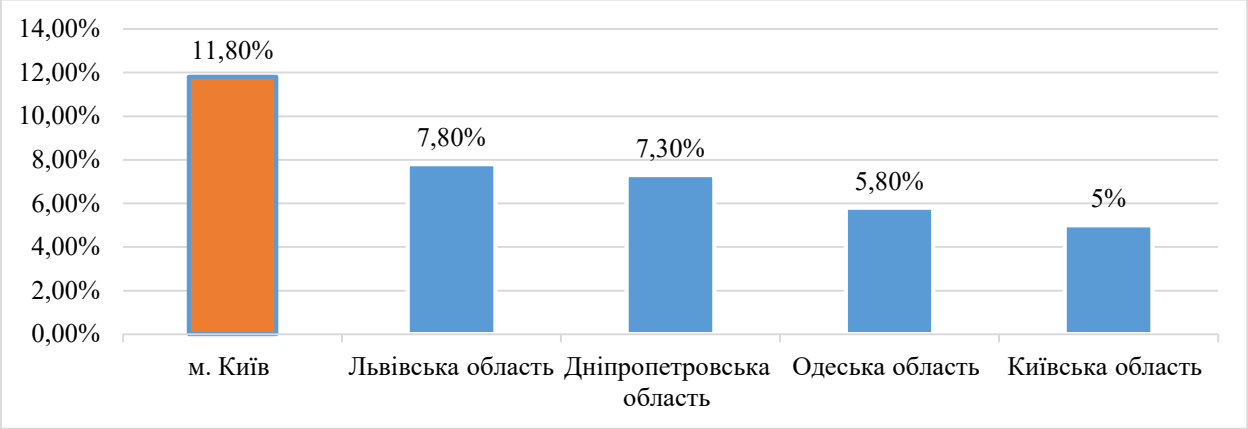

Рис. 2.1. Найбільший осередок неприбуткових організацій в Україні за 2023 рік [15]

До основних напрямів, за якими проводяться громадські консультації, належать питання, пов'язані з: соціально-економічним розвитком держави; реалізація та захист права і свободи громадян; задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Однак слід зазначити,

що наведений вище список не є вичерпним. Особливо це виявилося під час повномасштабної війни – українці безпрецедентним чином об'єдналися, а тому й напрями їхньої взаємодії розширилися.

Громадським та БО вдалося отримати та розпорядитися значними коштами, що дозволило зміцнити українську армію, згуртувати суспільство та дещо полегшити становище населення, яке постраждало від війни.

Незалежне українське інформаційне агентство «ІНТЕРФАКС-Україна», пов'язане з українським ринком політичної та економічної інформації, опублікувало дослідження, яке показує, що переважна більшість українців беруть участь у волонтерській діяльності: на півдні – 77%, на сході – 82%, у центрі – 84%, на заході - 86%. [22].

Статтею 5 Закону України «Про волонтерську діяльність» (до внесення змін у 2015 році) волонтерська організація визнавалась як «юридична особа, яка здійснює свою діяльність без мети одержання прибутку і отримала статус волонтерської» [6].

Тому з урахуванням змін у законодавстві під «волонтерською організацією» слід розуміти зареєстровану відповідно до закону ГО, статутом якої передбачено волонтерську діяльність. Фактично, суттєвими змінами, внесеними Законом № 246-VIII від 05.03.2015, є регулювання добровільного страхування волонтерів, укладання договорів на провадження волонтерської діяльності лише на власний розсуд; визначення можливостей волонтерської діяльності для дітей віком від 14 років та старших (за згодою батьків).

За даними дослідження, проведеного Інститутом аналітики та адвокації у 2023 році про форми участі ГО у відновленні України, відповіді респондентів були такими: (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Форми участі ГО у відновленні України, 2023 р.

Засоби діяльності	Кількість відповідей	У % до загальної кількості
Організація публічних заходів	49	18,9%
Висвітлення інформації	47	18,1%
Проведення досліджень	45	17,4%
Навчання	39	15,1%
Фандрайзинг коштів	27	10,4%
Розробка нормативних документів	24	9,3%
Розробка цифрових рішень	12	4,6%
Фізична відбудова	4	1,5%
Інше	12	4,6%
Усього	**259**	**100%**

Джерело: складено автором на основі [24]

Під час опитування, організованого Інститутом аналітики та адвокації у 2023 році, у якому взяло участь 87 ГО, було визначено, що більшість з них працюють у сферах освіти, децентралізації та МС, у справах переселенців та ветеранів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Сфери діяльності опитаних ГО, 2023 р.

Сфера діяльності	Кількість відповідей
Освіта	19
ВПО, робота з ветеранами	19
Децентралізація та місцеве самоврядування	8
Розвиток інших організацій	7
Охорона здоров’я	7
Цифровізація	7
Публічні фінанси	7
Правозахисна	6
Антикорупційна	6
Зовнішня політика, євроінтеграція	6
Енергетика	4
Екологія	3
Агросфера	2
Інше	10

Джерело: складено автором на основі [24]

На міжнародному рівні спостерігаємо тенденцію до організаційного упорядкування ГО. Найбільш відомими добровільними організаціями у світі є Всесвітня громадянська служба (SCI – Service Civil International), Волонтери ООН (UNV – United Nations Volunteers), Альянс Європейських волонтерських організацій (Alliance of European Voluntary Service), Асоціація волонтерських організацій (AVSO – Association of Voluntary Service), Координаційний комітет міжнародних волонтерських організацій (CCIVS – Coordinating Committee for International Voluntary Service), Молодіжна міжнародна організація (YAP – Youth Action for Peace), Волонтерська служба за місцем проживання (Community Service Volunteers (CSV). Усі ці організації мають глобальний пацифістський характер. Їхня діяльність спрямована на вирішення соціально-гуманітарних (допомога інвалідам, літнім), соціокультурних (освітніх), інформаційно-консультаційних (інформаційна допомога) та екологічних (охорона навколишнього середовища та раціональне природокористування) проблем людства. Проте безпосередніми учасниками волонтерської діяльності, а отже, і «найважливішою» складовою міжнародного волонтерського руху, залишаються фізичні особи, завдяки яким волонтерство ґрунтується на самому явищі волонтерства. Це волонтери – особи, які надають добровільну допомогу, а також менеджери, які координують роботу груп, ініціатив та волонтерських проектів. Правовий статус, права та обов'язки волонтерів, функції, покладені на них у процесі волонтерської діяльності – є основною основою, на якій створюється система активної участі у вирішенні сучасних проблем держави та суспільства [25].

Розглянемо ТОП-10 ГО, які найбільше беруть участь у допомозі Збройним Силам України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Громадські організації, що допомагають ЗСУ

Назва	Напрямки роботи організації
ГО «Армії SOS»	Розробляють програмне забезпечення, який допомагає бити в цілі.
ГО «Народний тил»	Забезпечує військовослужбовців мікроавтобусами та позашляховиками, безпілотними літальними апаратами, тепловізорами, старлінками, оптичними прицілами, необхідними ліками.
ГО «Українська Жіноча Варта»	Проводять навчання жінок надання першої домедичної допомоги, психологічної та психіатричної підготовки, самооборони.
ГО «HEROU»	Допомагає військовим у правовому полі
ГО «Help Army» («Допоможи армії»)	Постачає системи біноклі нічного бачення,, безпілотники, тепловізори, здійснюють гуманітарну допомогу, реалізують освітні проєкти.
ГО «Ініціатива Е+»	Забезпечує медичними препаратами, реанімаційними автомобілями, санітарними машинами, соціальний супровід родинам загиблих або поранених.
ГО «Аеророзвідка»	Розробляють технологічні пристрої, як засоби розвідки.
ГО «Землячки»	Займається пошивом зимової форми для військовослужбовців жінок, працює гаряча лінія з психологічної допомоги, передають безпілотники та автівки, організовано юридичний супровід військових.
ГО «Січ»	Забезпечує військових спальниками, раціями, біноклями, маскувальними сітками, протитанковими їжаками та буржуйками.
ГО «Елеос-Україна»	Здійснюють доставку на фронт евакуатори, продукти, одяг та медикаменти, засоби гігієни.

Джерело: складено автором на основі [26]

Проаналізувавши таблицю 2.4, можна сказати, що більшість ГО народилися під час Революції гідності. Вони доставляють дрони та автомобілі на передову, надають юридичну та психологічну підтримку військовим, організовують громадські заходи, навчають людей та багато іншого.

Під час війни ГО використовують в своїй діяльності переважно грантові ресурси. Частина грантових коштів надходять в Україну та освоюються через механізми міжнародних проєктів технічної допомоги.

Питання дослідження стану волонтерства, особливо у молодіжному середовищі, актуальне та важливе у всьому світі. Про це у 2023 році заявив заступник міністра молоді та спорту України, який відповідає за інтеграцію до Європи Андрій Чесноков, виступаючи в онлайн форматі на регіональних

консультаціях для обговорення теми чергового випуску глобальної доповіді, про стан волонтерства у світі. Він зазначив, що робить особливий внесок у волонтерську діяльність молодих людей, які зараз активно працюють в ім'я нашої майбутньої перемоги, допомагаючи громадянському населенню, створюючи інформаційну підтримку України за кордоном та реалізуючи свої волонтерські проекти серед різних соціальних кіл [30].

Віце-міністр повідомив, що одним із основних завдань Міністерства молоді та спорту є участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері волонтерства.

Яскравим прикладом такої діяльності є співпраця представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Міністерства молоді та спорту України та ГО «Українське волонтерство» згідно з меморандумом про взаєморозуміння, яке ініціювало роботу Національної Волонтерської Платформи, метою якої є популяризація та підвищення культури волонтерства серед молоді [28].

Національна волонтерська платформа – гарний приклад спільної роботи різних молодих людей та організацій, які активно беруть участь у волонтерській діяльності в житті країни та допомагають своїм співтовариствам.

З 24 лютого 2022 року Національна Волонтерська Платформа переорієнтує свою діяльність і активно допомагає як військовому, так і цивільному населенню, за цей період через платформу про допомогу у воєнний час дізналися понад 3 мільйони людей.

Війна повністю змінила ставлення людей до волонтерства. Якщо раніше волонтерство було важливим елементом розвитку суспільства, основою створення громадянського суспільства, то сьогодні, за умов війни, від волонтерства та внеску кожної людини залежить майбутня перемога.

2.2. Аналіз залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень органами місцевого самоврядування Криворізької громади.

Однією з основних потреб ОМС є допомога держави чи міжнародних донорів у реалізації масштабних проєктів у період відновлення економіки. Ця необхідність виникає через так звану «проблему масштабу»: з одного боку, законодавство накладає на муніципалітети безліч зобов'язань, а з іншого боку, розміри муніципалітетів та їх доходи просто не дозволяють їм виконувати ці зобов'язання. Ця проблема вже була описана в інших дослідженнях на прикладі питань оборони та безпеки.

В ході опитування серед керівників громад, щодо факторів яких не вистачає для підвищення спроможності функціонування на період відбудови, 53% опитаних вказали нестачу коштів для підвищення спроможності у сфері відбудови громади (рис. 2.2).

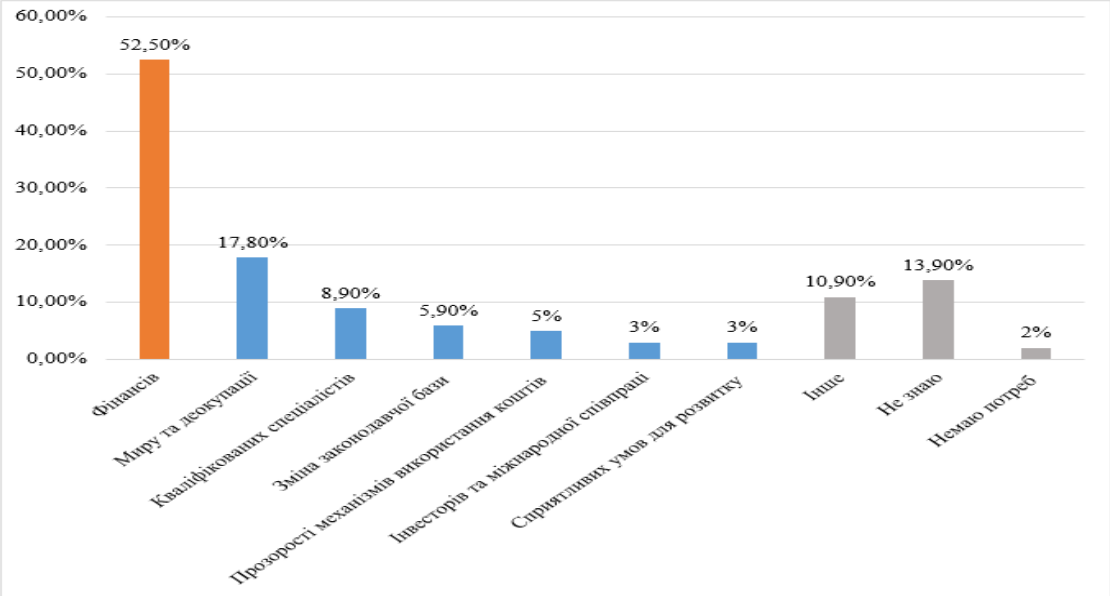

Рис. 2.2. Результати опитування серед керівників громад, щодо факторів, яких не вистачає для підвищення спроможності функціонування на період відбудови (складено автором за джерелом [25])

За результатами опитування, ключем до відновлення також є зміцнення миру та повернення окупованих територій (18%). Бойові дії, що продовжуються, і пов'язані з ними загрози безпеці могли призвести до багатьох неясних відповідей щодо зміцнення потенціалу відновлення (14%). Іншими перешкодами є нестача співробітників (9%), необхідність зміни положень та нормативних документів (6%), необхідність ретельного планування процесів реконструкції та забезпечення їхньої прозорості (5%), 3% респондентів відзначили відсутність співпраці з донорами та інвесторами, зокрема міжнародними, а також необхідність термінового створення сприятливих умов для економічного розвитку та підприємництва.

Для дослідження способів залучення ГО до процесу прийняття рішень ОМС було вибрано Криворізьку громаду, до складу, якої увійшли: м. Кривий Ріг; села - Новоіванівка, Тернуватий Кут; селища - Авангард, Гірницьке і Коломійцеве.

За мету опитування було поставлено завдання, дослідити, які потреби має Криворізька громада та яка роль ГО у процесі відновлення громади.

В результаті опитування серед керівників Криворізької громади, наскільки поточний рівень фінансування та залучення коштів покриває потреби відновлення громади, були отримані наступні результати (рис. 2.3).

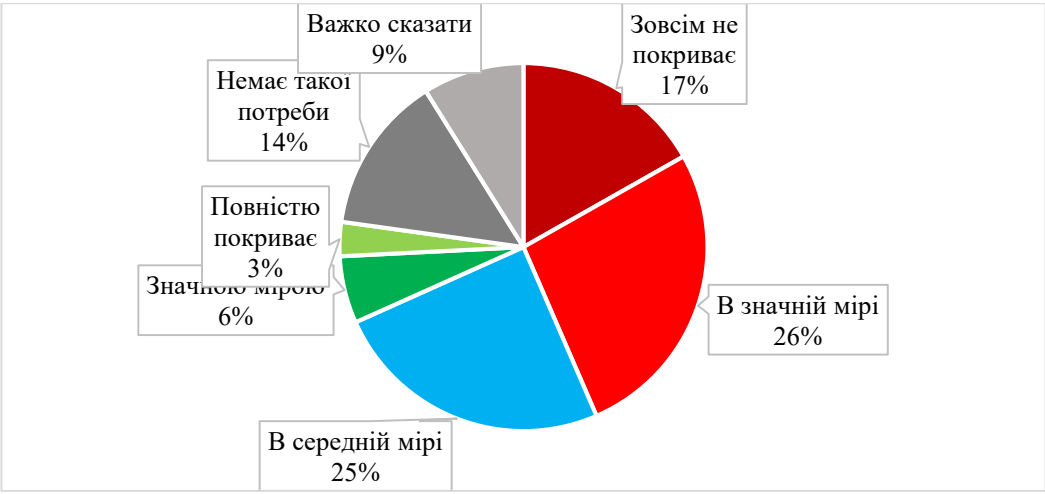

Рис. 2.3. Результати опитування серед керівників Криворізької громади, наскільки поточний рівень фінансування та залучення коштів покриває потреби відновлення громади (складено автором за джерелом [25])

Поточний рівень фінансування та залучених коштів повністю або значною мірою покриває потреби відновлення тільки 9% громад. Половина керівників громад вважають, що потреби покриваються в середній (25%) або незначній мірі (27%). Загалом, у 17% громад наявного фінансування зовсім недостатньо. Решта керівників або вагаються із відповіддю (9%) або не мають потреби у фінансуванні на відновлення (14%).

Асоціація міст України та Асоціація об'єднаних ТГ є продуктивними посередниками для залучення Організацій Громадянського Суспільства (ОГС), які виконують проєкти, потрібні громадам. Асоціації ОМС активно працюють і в комунікації (зокрема щодо питань відновлення) [14]:

– громада із владою;

– громади між собою;

– громада і ОГС.

Комунікація щодо співробітництва та допомоги одне одному відбувається і між громадами за напрямами потреби (рис. 2.4).

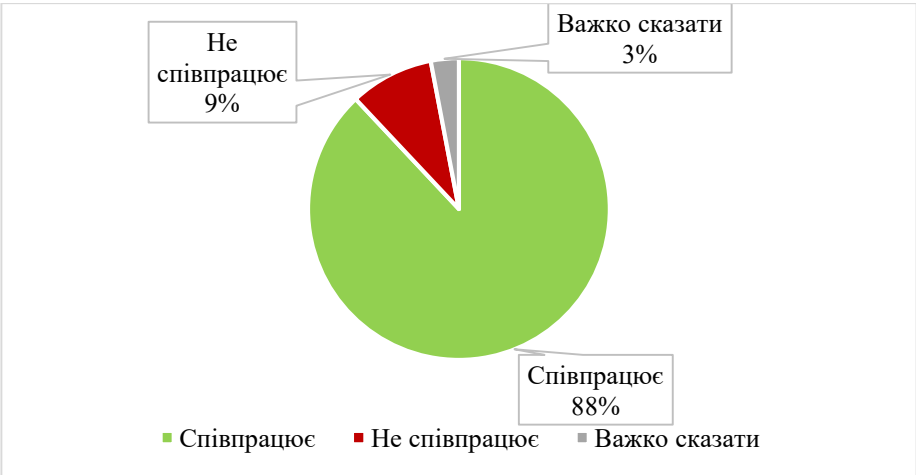

Рис. 24. Результати опитування серед керівників Криворізької громади щодо важливості співпраці з іншими територіальними громадами для вирішення питань відбудови (складено автором за джерелом [25])

У ході опитування щодо важливості співпраці з іншими територіальними громадами для вирішення питань повоєнної відбудови Криворізької громади, були отримані наступні результати: 88% керівників ТГ вважають доцільним співпрацю з іншими ТГ для досягнення найбільшого результату, 9% опитуваних не співпрацюють з іншими ТГ, 3% не можуть дати відповідь.

Також, було проведено опитування, щодо співпраці на сьогоднішній день керівників Криворізької громади з іншими територіальними громадами у питаннях місцевого відновлення (рис. 2.5) На сьогоднішній день, 62% керівників громад співпрацюють з іншими ТГ задля досягнення загальної мети відновлення; 35% не співпрацюють з іншими ТГ та 3% не дали відповідь.

Рис. 2.5. Результати опитування серед керівників Криворізької громади щодо співпраці на сьогоднішній день з іншими громадами у питаннях місцевого відновлення (складено автором за джерелом [25])

У ході проведеного опитування, з'ясувалося, що МВ більше готова до співпраці з ОГС, ніж центральна, через те, що по-перше, певні процеси кооперації були опрацьовані ще до повномасштабного вторгнення; по-друге, ОГС ефективно співпрацювали з місцевою владою на початку

повномасштабного вторгнення, в найбільш кризовий період; а по-третє, тиск на МВ є можливим для ОГС, тоді як важелі впливу на державну владу під час війни у ОГС мінімальні.

Результати опитування керівників Криворізької громади, щодо ролі ГО у процесі відновлення громади наведені на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Результати опитування керівників Криворізької громади, щодо ролі ГО у процесі відновлення громади (складено автором за джерелом [25])

Отже, одним із способів координації між ГО та місцевою владою є робочі групи у спільнотах, які обговорюють питання активізації. Лідери спільнот, які взяли участь у дослідженні, виділяють такі чотири основні ролі організацій громадянського суспільства у процесі відновлення співтовариств: пошук

фінансування (38%), зазвичай ця функція не покладається на організації громадянського суспільства, але з огляду на велику необхідність залучення коштів для відновлення та функціонування ГО лідери спільнот покладаються на них у цьому аспекті; розвиток соціальних проєктів (37%), у той час як МВ приділяє велику увагу вирішенню проблем безпеки та інфраструктури, громадянському суспільству довіряють турботу про соціальну сферу (33%); контроль за діями державних установ, особливо забезпечення прозорості розподілу коштів (33 %); створення механізмів діалогу між владою, бізнесом та суспільством (32%).

За результатами опитування керівників Криворізької громади, які було вибрано для дослідження, встановлено чинники, за допомогою яких можуть повноцінно функціонувати громада. Виявлено, що завдяки співпраці Криворізької громади з ГО дозволить відновити всі процеси захисту населення у встановленому законом порядку та виконувати завдання і функції МС.

2.3. Шляхи реалізації проєктів громадських організацій у відновленні територіальних громад.

Стимулювання активності громадськості та підтримки ініціатив у питаннях місцевого розвитку покладено в інструменти взаємодії з ОМС, які допомагають співпрацювати та взаємодіяти для вирішення спільних проблем. Але важливо, щоб кожен інструмент був чітко прописаний у нормативно-правових актах і кожен учасник чітко розумів свою роль, завдання, повноваження. Визначимо інструменти взаємодії ОМС і ГО:

1. ОМС надано право самим створювати асоціації з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів ТГ [2; 10].

2. Громадські/партисипативні бюджети надають можливість жителям та ГО самим подавати проєкти, адвокувати їх та брати участь у голосуванні.

3. Проведення ОМС та ГО спільних зустрічей, форумів, конференцій, а також організовувати громадські обговорення, опитування та інші публічні заходи.

4. Створення на базі ТГ консультативно-дорадчих органів для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики [10].

Після початку повномасштабного вторгнення ГО почали вирішувати проблеми, які постали перед країною на різних рівнях управління. Розглянемо деякі з найбільш успішних проєктів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Найбільш успішні проєкти ГО за час війни

Назва громадської організації	Назва проєкту та його зміст
“Антикорупційний штаб”	Працює за проєктом “Карта руйнувань і відновлення”, члени ГО збирають інформацію про пошкоджені об’єкти та введення роботи з їх відновлення
Київська школа економіки	Реалізує проєкт “росія заплатить” з метою фіксації збитків, завданих війною
Коаліція RISE Ukraine спільно з державними органами	Відслідковує реконструкційні проєкти повязаних з відбудовою DREAM
“Детектор медіа”	За проєктом “Дошка ганьби” ведуть облік компаній, які залишилися працювати в росії і розповсюджують дезінформацію проти України
Лабораторія цифрової безпеки	Працює над проєктом закону “Про медіа” та сприяє надання Україні статусу кандидата на вступ до Євросоюзу
Інститут законодавчих ідей	Запроваджує способи розподілу коштів з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії на законодавчому рівні та удосконалює нарахування компенсацій в рамках ініціативи “е-Відновлення”
Фонд “Відважні”	Залучає добровольців для розчищення руїн, завалів і відновлення споруд
Центр підтримки соціальної дії “Єднання”	Надає гранти переселенцям, що працюють на деокупованих територіях
Громадське об’єднання “Освіторія”	Відновлює навчання в школах, які постраждали від війни

Джерело: складено автором на основі [24]

За даними проекту Ukraine Support Tracker 360, у перші роки війни США були найбільшим донором України: сума їхньої допомоги склала 71,3 мільярда євро. На другому місці інституції Євросоюзу – 35,4 мільярда євро. Держави-члени ЄС разом допомогли Україні більш ніж на 26 мільярдів євро. Серед країн, які не входять до ЄС (крім США), найбільшу допомогу надали Великобританія та Японія (9,8 та 6,2 млрд. євро відповідно). Світовий банк виділяє нашій країні майже 7 мільярдів євро, Європейський банк реконструкції та розвитку – близько 2,8 млрд. євро. Розглянемо статистику допомоги України від різних донорів, у млрд. євро за період 24 січня 2022 року по 24 лютого 2023 року (рис. 2.7.).

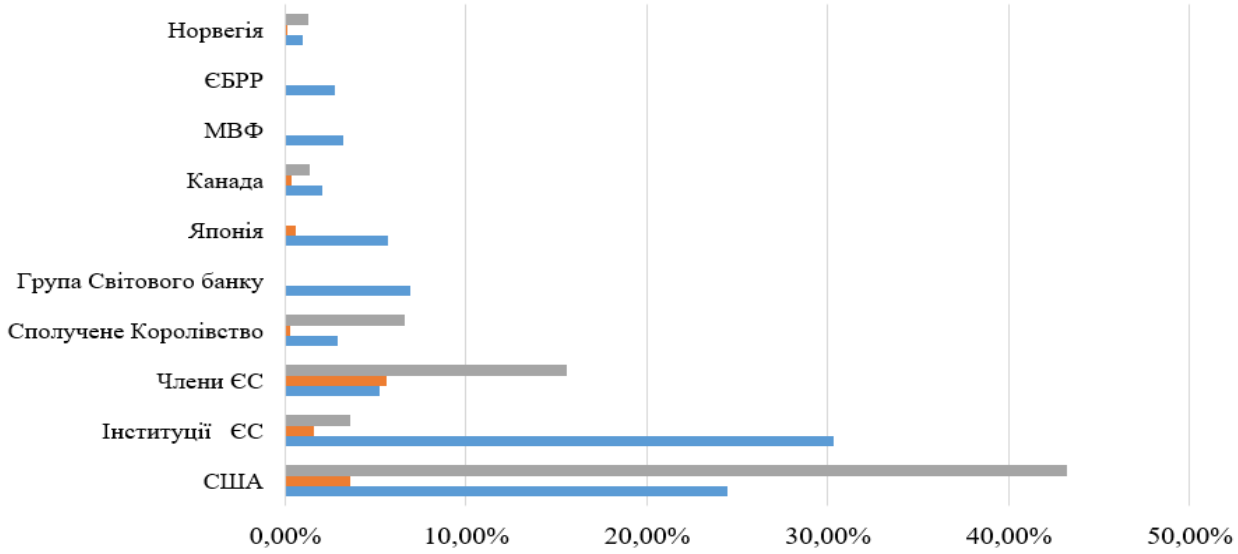

	США	Інституції ЄС	Члени ЄС	Сполучене Королівство	Група Світового банку	Японія	Канада	МВФ	ЄБРР	Норвегія
Військова допомога	43,19%	3,60%	15,56%	6,63%	0%	0%	1,38%	0%	0%	1,26%
Гуманітарна допомога	3,63%	1,61%	5,58%	0,25%	0%	0,57%	0,35%	0%	0%	0,13%
Фінансова допомога	24,46%	30,32%	5,26%	2,94%	6,91%	5,66%	2,06%	3,19%	2,78%	0,96%

Рис. 2.7. Допомога Україні від різних донорів, у млрд. євро за період 24 січня 2022 року по 24 лютого 2023 року [24]

Тобто, за даними Інституту аналітики та адвокації, найбільшим донором України все ж залишається США (близько 45 млрд. доларів допомоги), за ними

слідує ЄС (близько 19 млрд. євро допомоги). Передбачено великий внесок ЄБРР – приблизно 3 млрд. євро допомоги [24].

Результати глибинних інтерв'ю із представниками виконавчої влади та МС продемонстрували, що відбулась певна сегментація міжнародних партнерів та донорів, які працюють із виконавчою владою та громадами. Якщо респонденти із виконавчої влади найчастіше говорять про співробітництво із різними програмами ООН, то набір партнерів у МС дещо інший: USAID, GIZ, U-LEAD (проєкт GIZ) [30], Save the children, ZOA [37], "Людина в біді". Хоча такі організації як "Лікарі без кордонів", Міжнародна організація червоного хреста, Міжнародна організація міграції ООН також фігурують у відповідях представників керівництва громад [34].

Асоціації, які об'єднують українські громади (наприклад, Всеукраїнська асоціація ОТГ), беруть активну участь у процесі відновлення країни. У їхню діяльність входить допомога українським громадам у встановленні партнерських відносин та одержанні допомоги від іноземних муніципалітетів. [41]

Респонденти, які представляють місцеві органи влади, основну роль та функції ГО у повоєнному відновленні вбачають у таких видах діяльності: встановлення зв'язку між місцевою владою та жителями, проведення тренінгів та навчань, участь у програмах субсидування, отримання фінансових ресурсів, аналітична робота , генерація ідей, контроль, у тому числі фінансова підтримка реалізації проектів, ведення діалогу.

Лідери спільнот бачать дуже важливу роль ГО у процесі відновлення, вони користуються повагою та довірою з боку мешканців, співтовариств та донорських організацій. Слід зазначити, що місцеві органи влади не можуть існувати без співпраці із ГО.

Респонденти, які представляють лідерів спільнот, сформулювали такі поради донорам/ГО щодо покращення координації/виконання робіт з відновлення [39]:

– визначення методів реконструкції та пріоритетних напрямків;

– створення єдиного центру (реєстру) ГО чи міжнародних донорів;

– залучення спільнот до економічного відродження, навіть найменш активних;

– скорочення бюрократії та формалізму;

– розгляд позитивних прикладів відновлення економіки в інших країнах;

– звернення уваги не лише на великі міста, а й на маленькі міста та села;

– відвідування населених пунктах села, щоб побачити проблеми на власні очі;

– розпочати відновлення прикордонних спільнот, внести зміни для підвищення безпеки;

– залучення спеціалістів з інших громад;

– перенаправлення фінансових потоків до регіонів, де йдуть воєнні дії.

Отже, різні плани та концепції стосуються різних аспектів відновлення і потім інтегруються громадою в Комплексний план відновлення. Декілька проєктів можуть виконуватися паралельно. Наприклад, є проєкт “Bucha Build Back Better”, що здійснюється за підтримки Фонду “Партнерство за сильну Україну” [39].

В його рамках поки що презентовано план відновлення громади [35]. В той же час, вже йде фізичне відновлення Бучі (ремонт будинків, шкіл та лікарень), в якому задіяні американська Global Empowerment Mission у співробітництві із Life Quality UA [38].

На сьогодні Криворізька районна військова адміністрація тісно співпрацює з Урядом Люксембургу, щоб допомогти у відновленні та розвитку 15 громад Криворізького району. Частково пошкоджені чи зруйновані об'єкти у Кривому

Розі потребують ремонту. Зокрема, 75 закладів освіти, 9 закладів культури, 5 спортивних закладів, 15 закладів охорони здоров'я, 5 закладів життєзабезпечення, 1 залізничний вокзал. Сільськогосподарські компанії також потребують великої підтримки.

Основним інструментом ефективного управління розвитком ТГ є Стратегічний план розвитку міста Кривий Ріг на період до 2025 року. Напрями розвитку міста визначені у Стратегії за такими напрямами: А – місто зі здоровим довкіллям та ресурсним захистом; Б - місто з різноманітною, конкурентоспроможною економікою; С – місто науки та нових технологій; D – місто комфортне для життя.

План заходів щодо реалізації Стратегії сформований за участю фахівців відділів, управлінь та інших виконавчих органів міської ради, освітні та наукові установи, ГО та інші заінтересовані особи, представники міської громадськості.

За підсумками роботи Планом дій передбачено 65 проєктів, спрямованих на досягнення стратегічних напрямів, зазначених у Стратегії.

Загальний розрахунковий обсяг фінансування Плану дій становить 4497775,9 тис. грн. Фінансування здійснюється з міського бюджету та інших джерел, які не заборонені чинним законодавством України.

У стратегії зазначено, що у майбутньому Кривий Ріг:

– найчистіший металургійний центр у світі, що впроваджує сучасні ресурсозберігаючі технології;

– потужний промисловий центр із багатогалузевою економікою, модернізованим гірничо-металургійним комплексом, найпередовішим машинобудуванням, регіональним центром розвитку науки та технологій, лідером із залучення інвестицій та промислового туризму;

– красиве, безпечне та комфортне місто здорових і патріотичних людей, які відчувають себе активною, сильною, незалежною спільнотою, що відповідає високим стандартам якості життя.

Для досягнення конкретних елементів бачення майбутнього розвитку Криворізької громади, ОМС направляють свої зусилля на зацікавлення потенційних інвесторів та залучення ГО.

У ході опитування серед керівників Криворізької громади, які постраждали від війни, було визначено, що існує багато сфер, які потребують відбудови, але недостатньо забезпечені фінансуванням та увагою з боку держави, місцевого бюджету або донорів (рис. 2.8). Було визначено, що основними пріоритетними напрямами повоєнної відбудови є саме створення робочих місць, ремонтування доріг, мостів та налагодження роботи транспорту, а також відновлення критичних комунікацій, які постраждали в наслідок бойових дій.

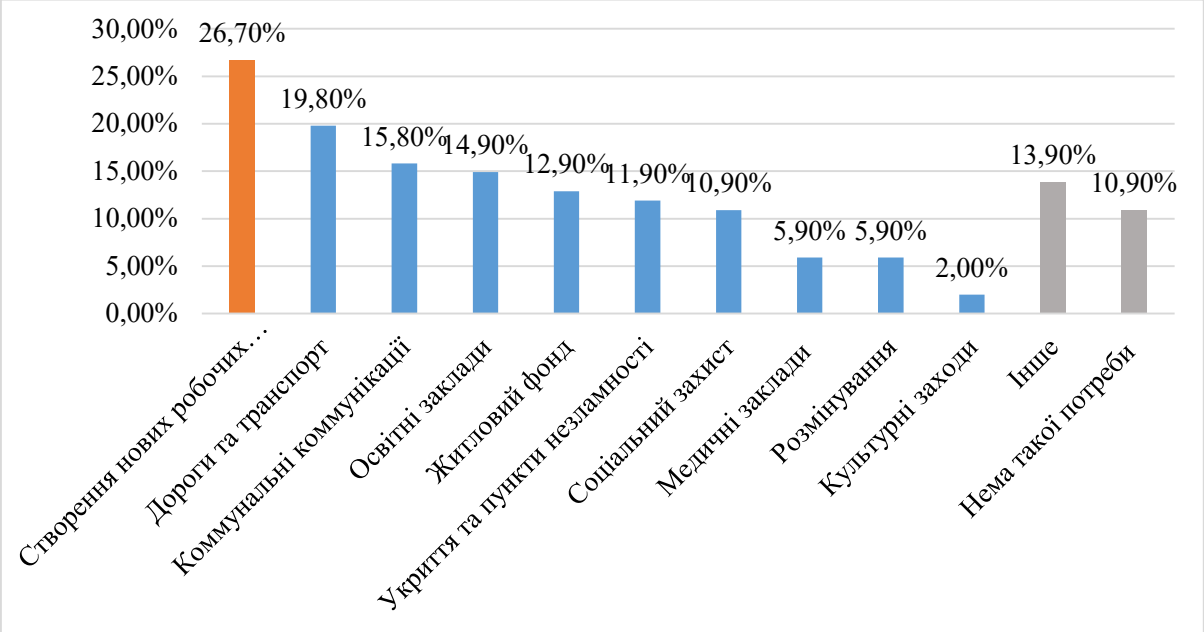

Рис. 2.8. Результати опитування керівників Криворізької громади, щодо найбільш пріоритетних напрямів повоєнної відбудови (складено автором за джерелом [25])

Керівники Криворізької громади вважають, що чисто фізичне відновлення без стимулювання економіки та створення робочих місць не поверне людей

додому та може бути втрачено для суспільства та країни (рис. 2.9). Питання безпеки дітей та можливості повернення їх до офлайн-навчання також є пріоритетним. Розмінування – дуже важливе практичне завдання для влади всіх рівнів, без її вирішення неможливе відновлення житла, запуск економіки (особливо металургійного комплексу). Це та область, де українська влада відчайдушно потребує допомоги міжнародних гравців.

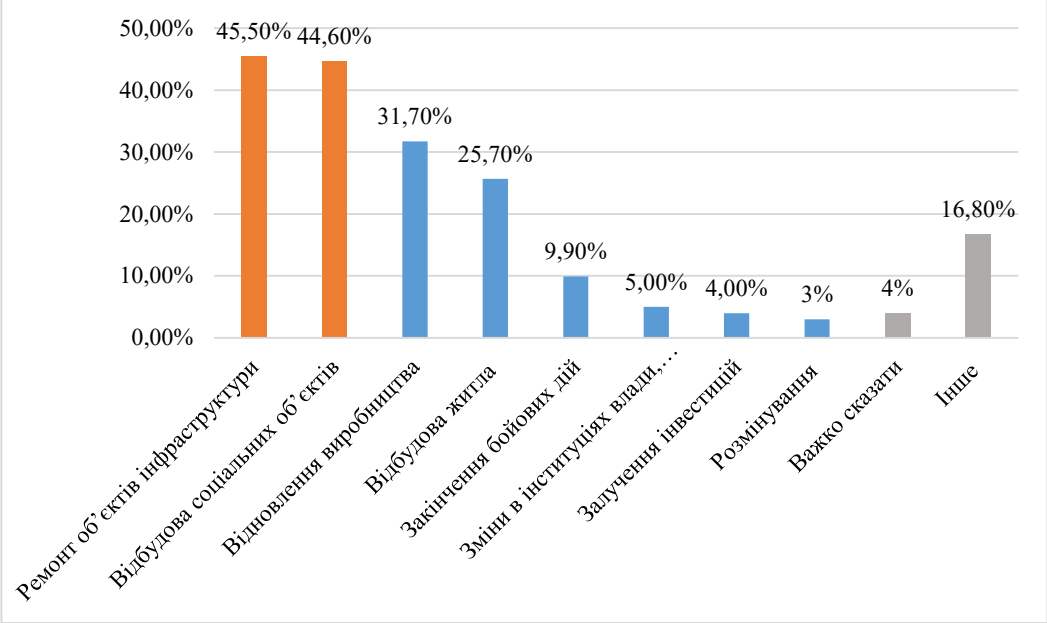

Рис. 2.9. Результати опитування серед керівників Криворізької громади, що для них означає поняття «повоєнна відбудова» (складено автором за джерелом [25])

ОМС створюють різні органи, щоб забезпечити максимальну участь у процесі прийняття рішень з питань розвитку ТГ. У цих установах вирішуються багато питань постраждалого населення – вимушених переселенців, ветеранів війни, інвалідів війни, осіб з особливими заслугами перед Батьківщиною, поранених учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, сім'ї, члени загиблих (померлих) захисників України й інші потерпілі.

Згідно з дослідженням, ГО та консультативні органи будуть ефективними лише в тому випадку, якщо ОМС при подальшому функціонуванні керуватимуться такими принципами, описаними в першому розділі: прозорість та підзвітність; залучення різних зацікавлених сторін; ефективність та результативність.

Це лише невеликий перелік можливих способів взаємодії МОВ та неурядових організацій. Є зміни, які потребують постійного вдосконалення. Вибір інструменту взаємодії МОВ та неурядових організацій залежить від конкретних потреб та ситуацій, іноді взаємодія потребує співробітництва та готовності до компромісу з обох сторін. Коли ці дві групи працюють разом, вони можуть досягти більшого для своєї громади.

ВИСНОВКИ

В умовах воєнного стану взаємодія ОМС та ГО стала дуже важливою і вони взаємодіють як партнери у вирішенні спільних проблем. Навіть попри жахливі переживання війни довіра українців до державних та ГО постійно зростає і вони мають велику надію на розвиток майбутнього. Результати дослідження Центру Разумкова щодо довіри до ГО показують, як змінилося ставлення опитаних до соціальних інститутів, які своїми діями підкріплюють свій авторитет на бойових рубіжах. За період липень-серпень 2021 р. довіряють ГО 47%, а до волонтерських організацій довіра складала 63,6%, при опитуванні у 2024 р. відповідно довіра до ГО – 54,8%, а до волонтерських організацій – 77,8%. За результатами дослідження Центру Разумкова баланс довіри до ГО склав у 2024 році 25,9%, а до волонтерських організацій 65%.

В результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Узагальнюючи нормативно-правову літературу, наукові праці вчених та періодичні матеріали з даної тематики, вдалося розкрити поняття «місцеве самоврядування». Встановили, що на сьогодні ОМС не можуть чекати на рішення зверху вниз, а мають самі вирішувати проблеми місцевого розвитку в рамках повноважень, що на них покладено: створювати нові робочі місця, збільшувати зайнятість, залучати інвестиції, збільшувати доходи місцевих бюджетів, покращувати якість життя населення, розвивати громадські роботи та інфраструктуру.

2. Дослідження показало, що ОМС роблять конкретні кроки, щоб дати суспільству можливість брати участь разом з ними у вирішенні проблемних питань розвитку ТГ, а також вони зацікавлені у залученні ГО, які є основою процесів планування та реалізації місцевого розвитку. Визначено різницю між формою «громадське об'єднання» і «громадська організація», яка полягає у складі їхніх засновників. Обґрунтовано поняття та вказано на роль ГО у

відновленні України. Визначено принципи співпраці ОМС, а саме: партнерська рівноправність; участь громадськості; самоорганізації; субсидіарності; відкритості; прозорості; системності та довгостроковості.

3. Характеризуючи БФ ГО, встановили проблеми волонтерської діяльності в Україні. Їхня добровольча діяльність, заснована на принципах безкорисності й прагненні допомогти у вирішенні різних соціальних проблем та допомогти населенню у тяжкі часи війни. Тільки завдяки співпраці добровільних та благодійних організацій, ОМС вдається реалізувати конкретні проєкти, адресну реконструкцію.

4. Оцінюючи діяльність ГО і БО було встановлено, що ці організації здійснюють свою діяльність без мети одержання прибутку. Опитування, організованого Інститутом аналітики та адвокації у 2023 році, показало, що ГО і БО працюють у сферах освіти, децентралізації та МС, у справах переселенців та ветеранів. Охарактеризовані напрямки роботи ГО і БО доводять, що завдяки їх великій ролі у співпраці з ОМС вдається зміцнити українську армію, згуртувати суспільство та полегшити становище населення, яке постраждало від війни.

5. Дослідження показало, що потреби ОМС лежать у площині допомоги з боку держави і міжнародних донорів у реалізації проєктів через різницю масштабності проблем. Самостійно та навіть через ГО і БО відновити економіку ОМС не в змозі, тому в реалізації проєктів і програм розвитку ТГ залучаються ГО. Для дослідження способів залучення ГО до процесу прийняття рішень ОМС було вибрано Криворізьку громаду. В ході опитування серед керівників Криворізької громади, щодо факторів яких не вистачає для підвищення спроможності розвитку, більшість опитаних вказали нестачу коштів для підвищення спроможності у сфері відбудови громади.

У ході проведеного опитування, з'ясувалося, що в процесі прийняття рішень МВ більше готова до співпраці з Організацією Громадянського Суспільства, ніж центральна, через те, що процеси кооперації були опрацьовані

ще до війни. ОГС ефективно співпрацюють в найбільш кризовий період та мають тиск на МВ, а важелі впливу на державну владу мінімальні.

6. Проведене опитування керівників Криворізької громади, дозволило визначити шляхи реалізації проєктів ГО у відновленні ТГ. Отже, одним із способів координації між ГО та місцевою владою є робочі групи у спільнотах, які обговорюють питання активізації роботи. До функцій робочих груп віднесено: залучення коштів для відновлення ТГ через ОГС; розвиток і просування соціальних проєктів; нагляд за прозорістю розподілу коштів; створення механізму діалогу між владою, бізнесом та суспільством.

В процесі дослідження визначили інструменти взаємодії ОМС і ГО, які допомагають співпрацювати та взаємодіяти для вирішення спільних проблем. Встановили, що кожен інструмент повинен бути закріплений у відповідності до нормативно-правових актів та визначено за кожним учасником завдання, повноваження. Інструментами взаємодії ОМС і ГО є: створення асоціацій; формування громадських/партисипативних бюджетів; проведення спільних зустрічей, форумів, конференцій, громадські обговорення, опитування та інші публічні заходи; створення консультативно-дорадчих органів.

Отже, вибір інструменту та шляхів взаємодії ОМС і ГО залежить від конкретних потреб та ситуацій, іноді взаємодія потребує співробітництва та готовності до компромісу з обох сторін, яка полягає у забезпеченні територіальної доступності, прозорості інформації про державні професійні послуги і процедури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

2. Про асоціації органів місцевого самоврядування від 16.04.2009 № 1275-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text

3. Про благодійну діяльність та благодійні організації : закон України URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5073-17

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2259-20#Text.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства від 09.04.2015, № 320-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-19

6. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text

7. Про засади державної регіональної політики: Закон України № 5323. URL: https://www.rada. gov.ua/news/razom/225907.html.

8. Про затвердження Положення про Раду з координації роботи щодо надання волонтерської та благодійної допомоги при Міністерстві соціальної політики України : наказ від 18.05.2015 № 516. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0649-15#Text

9. Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямами волонтерської діяльності : постанова КМУ від 05.08.2015 № 556. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2015-%D0%BF#Text

10. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text.

11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/389-19#Text.

12. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text

13. Актуальні питання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану та подальші завдання децентралізації. URL: https://decentralization.gov.ua/news/16609.

14. Бєлов Д.М., Громовчук М.В., Білак О.П. Міжмуніципальне співробітництво в структурі транскордонного співробітництва. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 72(4). Ч. 2. 2022. С. 226–231.

15. Благодійний бум: кількість благодійних організацій зросла майже удвічі від початку повномасштабної війни. Опендатабот. URL: https://opendatabot.ua/analytics/non-profit-2023

16. Бориславська О. Місцеве самоврядування як форма децентралізації та гарантія демократичного політичного режиму // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2011. Випуск 52]

17. Воловик І.А., Виставний А.С. Управління проєктами громадських організацій в умовах війни в Україні URL: http://surl.li/suqbh

18. Горінов П. Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія / Павло Горінов, Ростислав Драпушко. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

19. Громадянське суспільство України в умовах війни. Основні результати дослідження. URL: http://surl.li/ryccu

20. Диджиталізація українських громад: лідери цифрової трансформації обговорили можливості та перспективи. URL: https://decentralization.gov.ua/en/news/16255.

21. Засідання комітету регіонів Європарламенту. Брюссель, 4 травня 2023 р. URL: https://www.csi.org.ua/news/zasidannya-komitetu-regioniv-yevroparlamentu-4-travnya-2023r/

22. ІНТЕРФАКС-Україна. Інформаційне агентство. . URL: https://interfax.com.ua/news/press-conference/919252.html

23. Колянко О.В. Взаємодія органів державного управління і місцевого самоврядування з громадськістю. URL: http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1042/987

24. Мигаль М. Розвиток громадянського суспільства в умовах війни: рекомендації для міжнародних партнерів. Інститутом аналітики та адвокації. 17 Жовтня 2023. URL: http://surl.li/oooiq

25. Національний інститут стратегічних досліджень: аналітична доповідь. URL: https://cutt.ly/cw9CuhrD

26. Никитенко Д. Від маскувальних сіток до БПЛАю Топ-10 громадських організацій, що допомагають ЗСУ. URL: https://shotam.info/vid-maskuvalnykh-sitok-do-bpla-top-10-hromadskykh-orhanizatsiy-shcho-dopomahaiut-zsu/

27. Новий європейський Баухаус. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3683363-novijevropejskij-bauhaus-evrokomisia-zapocatkovue-programu-dla-vidbudovi-ukraini.html.

28. Офіційний сайт Програми волонтерів ООН (United Nations Volunteer Program, UNV). URL: https://www. unv.org

29. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024р.). *Разумков Центр.* URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-

doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r

30. Питання дослідження стану волонтерства, особливо в молодіжному середовищі, є актуальним і важливим у світі. URL: http://surl.li/noxgj

31. Повтарь Н., Сташук М. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні. Центр демократіїї та верховенства права. URL: https://cedem.org.ua/analytics/analiz-opytuvannya-volontery/

32. Полішкевич Л. Теоретичні засади взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю. URL: https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/364/359

33. Програма «U-LEAD з Європою». URL: https://u-lead.org.ua/news/213

34. Проекти СпівДії. URL: https://spivdiia.org.ua/ (дата звернення: 18.02.2024).

35. Реформу децентралізації необхідно продовжувати під час війни. URL: https://cutt.ly/Qw9CuEa0

36. Рогач О.Я., Бєлов Д.М. Зміна сучасної парадигми українського права в умовах військової агресії з боку РФ. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 70 (2). 2022. С. 136–141.

37. Саміт Україна – ЄС. URL: http://surl.li/rycbr

38. Cook S. Rebuilding Ukraine after the War. Center for Strategic and International Studies. March 22, 2022. URL: https://cutt.ly/rw9Cy72N

39. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. URL: https:// zn.ua/ukr/internal/vidnovlennja-ukrajini-rehionalnij-aspekt.html.

40. Токар М.Ю. Потенціал взаємовпливу держави, місцевого самоврядування і громадських організацій в Україні: інтеграція досвіду,

ініціатив, можливостей. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35945/1/ТокарМЮ_А_4.pdf

41. Форми та види громадських об'єднань URL: https://pravdop.com/ua/publications/kommentarii-zakonodatelstva/formi-i-vidi-obshestvennih-obedineniy/

42. Цвинда О.А. Напрямки взаємодії волонтерських організацій з органами місцевого самоврядування. *Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки*: матеріали VI Міжнародної студентської наукової конференції, м. Кременчук, 22 березня, 2024 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. 224 с., С.38-41. URL: https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/issue/view/inter-22.03.2024/71

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1. Характеристика благодійних фондів та волонтерських організацій

Назва фонду	Рік створення/ реєстрації	Місія благодійних організацій
Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва	1992	Фонд поєднує дослідження громадської думки з аналізом політики та ключових суспільно-політичних процесів. Готує обґрунтовані пропозиції для директивних органів, а також громадськості щодо демократичного перетворення України та її інтеграції до Європейського співтовариства.
Моє Місто	2015	Фонд виступає акселератором громадських проєктів №1 в Україні. Платформа об'єднує свідоме українське суспільство, яке робить реальні кроки у прагненні вирішити соціальні проблеми. Допомагає українцям втілювати у реальність соціальні та гуманітарні проєкти.
Корпорація монстрів	2017	Надає медичну допомогу населенню, лікарням (ремонт відділень, закупівля нового обладнання, ін.), допомагає випускникам дитячих будинків, доправляють гуманітарну допомогу людям, які опинилися у скрутній життєвій ситуації.
Формат 20	2020	Поліпшення психічного стану вразливих груп населення, зниження психічного навантаження та подальша їх соціалізація.
СпівДія	2022	Об'єднує зусилля волонтерів, бізнесу та держави для забезпечення допомоги, постраждалим від війни. Реалізує різноманітні проєкти.
Ми з України!	2022	*Спеціалізується на забезпеченні військових засобами захисту, аналітики та тактики, також на допомозі постраждалих під час війни, реабілітації військовослужбовців*
МіцьUA	2023	Фонд об'єднує небайдужих людей, чиї родичі та друзі воюють із окупантами. Задовольняють потреби наших захисників - від сублімованих продуктів та свічок, дронів та автомобілів.

Складено автором за джерелом[22]

Додаток Б

Таблиця 1.Б Довіра до соціальних інститутів за липень-серпень 2021 р. – січень 2024 р.

	Липень-серпень 2021			Грудень 2023			Січень 2024		
	Не довіряють	Довіряють	Важко відповісти	Не довіряють	Довіряють	Важко відповісти	Не довіряють	Довіряють	Важко відповісти
Громадські організації	37,4	47	15,5	24,6	62,8	12,78	28,9	54,8	16,3
Волонтерські організації	25,1	63,6	11,3	8,2	85,6	6,1	12,8	77,8	9,4

Таблиця 2.Б Результати дослідження Центру Разумкова щодо довіри до соціальних інститутів

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Баланс довіри/недовіри
Громадські організації	6,8	22,1	45,8	9,0	16,3	25,9
Волонтерські організації	2,3	10,5	48,1	29,7	9,3	65,0

Додаток В

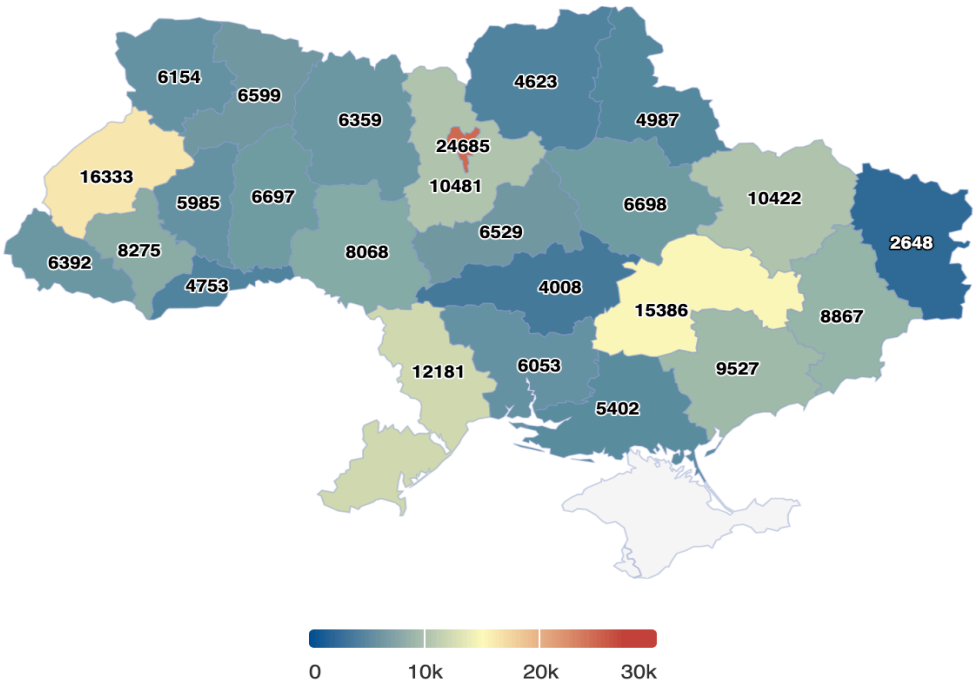

Рис. В.1. Кількість неприбуткових організацій по регіонах, станом на 08.12.2023 [15]

IN 58071
від 22.03.2024

СЕРТИФІКАТ

учасника конференції

ЦВИНДА ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ

ВЗЯВ(-ЛА) УЧАСТЬ У VI МІЖНАРОДНІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СУЧАСНОЇ НАУКИ

22 БЕРЕЗНЯ 2024 РІК • М. КРЕМЕНЧУК, УКРАЇНА

В рамках участі було опубліковано тези доповіді учасника на тему:

НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

МОЛОДІЖНА НАУКОВА ЛІГА
Реєстраційний номер запису в Єдиному реєстрі 1506433

ДИРЕКТОР МОЛОДІЖНОЇ НАУКОВОЇ ЛІГИ
ГОЛОВА ОРГКОМІТЕТУ КОНФЕРЕНЦІЇ
ІГОР КОРЕНЮК